

11. Nardi, B., Schiano, D., & Gumbrecht, M. Blogging as social activity, or, would you let 900 million people read your diary? // *Proceedings of Computer Supported Cooperative Work 2004*. // <http://home.comcast.net/%7Ediane.schiano/CSCW04.Blog.pdf> - 2004.
12. Rosetti, P. Gender Differences in E-mail Communication // *The Internet TESL Journal*. - <http://mypage.dirc.ca/p/prosett/online.html>. - 2003.
13. Trammell, K. D., Tarkowski, A., & Hofmokl, J. Rzeczpospolita blogów [Republic of Blog]: Examining the motivations of Polish bloggers through content analysis // *Journal of Computer-Mediated Communication*, 11(3). // <http://jcmc.indiana.edu/vol11/issue3/trammell.html>. - 2006.
14. Trias, J. V., Gender Differences in the Amount of Discourse on an Internet Relay Chat Channel. Summary of Paper presented at Popular Culture Association. - San Diego, CA, 1998.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ

Елена Жигалина – преподаватель кафедры межкультурной коммуникации и иностранного языка НТУ «ХПИ».
Научные интересы: языковые особенности электронной коммуникации.

ОСОБЛИВОСТІ ДИСКУРСУ ТА ТЕРМІНОСИСТЕМИ АНГЛОМОВНИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ.

Наталія КАЩИШИН (Львів, Україна)

У статті аналізуються мовні особливості дипломатичного дискурсу, робиться спроба класифікувати терміни, визначити їх місце серед інших лексичних одиниць у мовній системі дипломатії та дослідити їхні основні структурні моделі.

Language peculiarities of diplomatic discourse are analyzed, an attempt to classify terms, determine their position among other lexical units in the language system of diplomacy and the study of their main structural models are made in this article.

Англомовний дипломатичний дискурс формувався протягом століть. Його мова є цілісною єдиною системою, але, водночас, вона постійно розвивається, як розвивається і саме суспільство. Роль міжнародних документів важко переоцінити. Особливе значення має їхнє лінгвістичне тлумачення, без чого неможлива комунікація на міжнародному рівні, досягнення правильних рішень та взаєморозуміння між країнами. Це, своєю чергою, зумовлює вагомість нашого дослідження, присвяченого вивченню особливостей мови дипломатичного дискурсу.

Не викликає сумніву актуальність досліджуваної проблеми в умовах інтеграції України у світову співдружність держав, що вимагає уніфікації багатьох мовних тлумачень у відображенні дипломатичних реалій. Вивчення проблеми знайшло своє відображення у працях В.В. Калюжної, Н.К. Кравченка, О.М. Пазинич, О.І. Лукашук, З.О. Гетьман та ін. Проте все ще залишаються відкритими питання мовних особливостей дипломатичного дискурсу, типів та структури термінів мови дипломатії, які ми і ставимо за мету дослідити у цій статті.

Існують чіткі та регламентовані стандарти і вимоги щодо написання дипломатичних документів (далі - ДД), що видається логічним. І тим цікавішою є теорія про те, що кожна країна та її культура має дещо своєрідну структуру ДД. Різниця полягає, наприклад, у написанні формул звертання, адреси, заключної компліментарної формули та деяких інших стильових характеристиках мови. Так, існує французький стиль складання ДД, куди можна віднести і стиль ДД України. Існує також англо-американський стиль, що передбачає ширше використання напівофіційної і приватної кореспонденції. Англо-американський дипломатичний дискурс поєднує в собі риси епістолярного та офіційно-ділового стилю, що і зумовлює особливий відбір лексики.

Мова ДД несе відбиток офіційно-ділового стилю, якому властива чіткість, логічність, об'єктивність, стереотипність, підкреслена ввічливість, але разом з тим, англомовні ДД не позбавлені емоційності. Цікавою є загальновідома «ухильність» дипломатичних текстів, що найчастіше має мету дати неконкретну відповідь. Тому навіть категорія чіткості у ДД є спірною та наштовхує на детальніше вивчення мови дипломатії.

Ступінь офіційності залежить від змісту, призначення та характеру ДД, що пов'язано з ознаками певного жанру. Він буде відрізнятися, скажімо, у декларації, статуті чи комюніке, де мова суха й ділова, від, наприклад, мови приватного листа.

Таким чином, ДД не можна розглядати, не диференціюючи їхні жанрові особливості. Такі фактори, як тематика, мета документів, вимагають відбору мовних засобів. На думку

В.В.Калюжною, на вибір лексики впливають 3 фактори: жанр документа, тематика питання та спрямованість документа – «комунікативна задача» [3: 95].

Існує велика кількість праць, присвячених вивченню дипломатичної мови та місця термінів у мовній системі дипломатії. Дослідники, зокрема В.М. Лейчик, ототожнюють мову ДД з суспільно-політичним словником і розділяють його на суспільно-політичну лексику та суспільно-політичні терміни [5: 15]. Однак при детальному розгляді можна побачити, що різні автори досліджують неоднакові лексико-семантичні підсистеми, або вивчають ту саму підсистему, але по-різному її називають. Найбільш спірною є проблема ідентифікації терміна в тексті. Які мовні одиниці можна вважати термінами? Як вважає Є.Ф. Скороходько, термін – це слово чи усталене словосполучення, яке виражає спеціальне поняття науки, техніки або іншої галузі людської діяльності та має дефініцію, яка розкриває ті ознаки цього поняття, що є релевантними саме для цієї галузі, та характеризується такими ознаками: *співвіднесеність зі спеціальним поняттям; відтворюваність; наявність дефініції*, яка вміщує термін у відповідну термінологічну систему. Саме ці ознаки, на думку Є.Ф. Скороходька, є критерієм приналежності мовної одиниці до категорії термінів [7: 7]. Проте існують і інші думки. В.Н. Головін, наприклад, пропонує покладатись на інтуїцію дослідника, або на «логічний аналіз» [1: 8]. Отже, кожен текст окрім загальноприйнятих термінів (як правило, зафіксованих у словниках чи стандартах), містить безліч одиниць, стосовно кожної з яких це рішення доводиться приймати самому досліднику [1: 6].

З огляду на критерії терміна, описані вище, доцільно було б розглянути, які терміни характеризують англійські тексти ДД. Ступінь вивчення типів та структури термінів дипломатичного дискурсу є недостатнім. Уже саме трактування терміна як дуже динамічного мовного знака у сучасному мовознавстві виявляє, «що ті «цілі системи» вимог, яким нібито повинні відповідати справжні терміни, у реальному житті швидше бажані, ніж дійсні» [9: 54].

Один із провідних дослідників цієї проблеми Н.К. Кравченко, розглядає мову ДД як специфічний різновид юридичного дискурсу [4]. В.В.Калюжна вважає, що лексика ДД представлена трьома групами: лексична основа будь-якого документа – загальноживана лексика; спеціальна лексика, характерна для стилю офіційно-ділового викладу в цілому і ДД зокрема; наукова і технічна термінологія [3: 83]. Поділяючи думку В.В. Калюжною, вважаємо, що до **спеціальної лексики** відносяться назви організацій, органів, процедур, посадових осіб, титулів, посад, назв документів і їхніх частин, а також виділяємо такі тематичні групи термінологічних одиниць, як повні і точні назви документів та лексика, пов'язана зі сторонами, що домовляються. Наприклад: *convention, constitutional procedures, ratification, parties, chancellery*. **Науково-технічна термінологія** має у ДД інші функції, ніж у своїх підсистемах, ці терміни у ДД не розкривають особливостей поняття, а лише називають їх. Їх основна функція – номінація та конкретизація поняття чи проблеми, адже наукова проблема є найчастіше лише фоном для вирішення політичних чи соціальних питань. Це і зумовлює особливі функції науково-технічного пласту термінів у дипломатичному дискурсі. Дана група термінів у ДД служить не для наукових, а для інформативних цілей. Тематичні підгрупи цих термінів залежать від тематики документу чи організації (ООН, ЮНЕСКО чи Greenpeace). Це зазвичай економічна, юридична, екологічна, технічна чи військова термінологія. Наприклад: *International Court of Justice, arbitration, to settle disputes, financial budgetary, to bear expenses*. Як зазначає О.М. Пазинич, у процесі взаємодії цих термінологічних систем відбувається становлення дипломатичної термінологічної системи, яка абсорбує терміни цих підмов, тим самим змінюючи їх семантику і когнітивний потенціал [6: 12].

Щодо **загальноживаної лексики**, то у ДД загальноживані слова часто мають інше значення, ніж зафіксовано у словнику. Це як наприклад: *to invite - пропонувати, mindful - враховуючи, to instruct - доручати, a party – сторона*. Таким чином, бачимо, що загальноживана лексика у ДД може функціонувати як спеціальна термінологія мови дипломатії.

Однак, така класифікація мовних елементів ДД, на нашу думку, не є повною, оскільки не включає деяких важливих елементів. Так, зокрема, загальноживані лексичні одиниці, що

входять до текстів ДД, за допомогою додавання відповідних прикметників термінологічного значення стають словосполученням і переходять у групу спеціальної термінології. Наприклад: *international guaranties, diplomatic language, diplomatic relations, state border*.

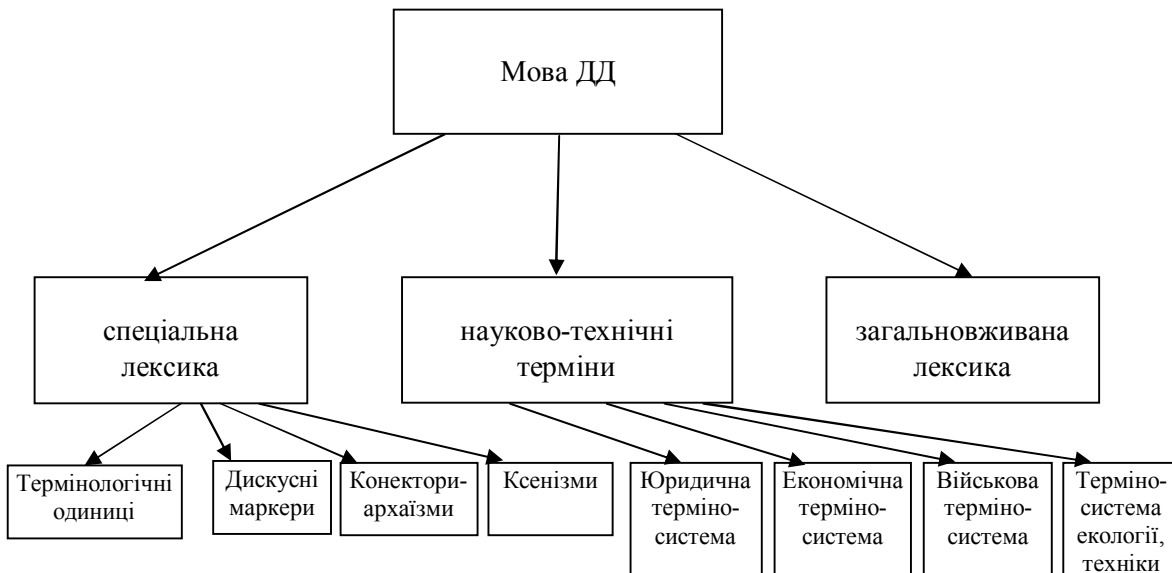
Ксенізми теж не отримали належного місця у системі термінів ДД вищезгаданих дослідників. Це неасимільовані латинські та французькі слова і вирази, що одержали термінологічне маркування в мові ДД. (*Persona grata, the quorum, status quo*). Деякі з них у мові ДД мають інші значення, ніж ті, з якими вони вживаються у літературній мові. Наприклад, *ad referendum*, дослівно «на

розгляд, для доповіді», у мові дипломатії має значення «що потребує наступного підтвердження компетентним органом». Ксенізми можуть входити в англійські термінологічні словосполучення, що дозволяє віднести їх до групи спеціальної лексики мови дипломатії. Це наприклад: *Ad hoc expert group* – спеціальні групи експертів, *ex-gratia payment* – добровільна виплата, *right in rem* – абсолютне право, та ін.

У багатьох ДД зустрічаються такі слова як *hereby, hereafter, therewith, henceforth, aforesaid* та ін. Це архаїчні слова і вирази, або **конектори – архаїзми**. Вони є традицією англійської ділової спілкування і характеризуються певним ступенем термінологізації, бо стандартизують мову ділових документів і забезпечують комунікативну точність. Окрім того, деякі з них є елементами спеціальної лексики, оскільки в мові дипломатії набувають іншого, ніж у словнику, значення. Наприклад: *whereas* у ДД матиме значення «беручи до уваги».

Так звані **дискурсні маркери** теж можна виділити в окрему групу спеціальної лексики. Вони допомагають розкрити суть проблеми, що розглядається в документі, сигналізують про початок, кінець, логічні зв'язки тексту. Це різнопланові одиниці: сполучники, частки, прислівники, часто словосполучення: *to express thanks, to note with concern, with regard to, as concerns, as follows*. **Дискурсні маркери** мають інформативну функцію у ДД: вони характеризують дипломатичний підстиль та жанри ДД зокрема. Яскравим прикладом є дискурсні маркери мови резолюцій: *to resolve to authorize, to decide to establish, to recommend to consider*, або такі початкові слова: *Acknowledging, agreeing, being alarmed, welcoming* та ін.

Отож, мова дипломатичного дискурсу можуть бути представлені наступним чином:

Як бачимо, терміни мови дипломатії є динамічними мовними знаками. Існує багато розходжень стосовно визначення меж терміна, його типів, функцій та структури. Слід наголосити на важливості дослідження структури терміна, що допоможе визначити чинники, які дають змогу глибше вивчити цю мовну одиницю та визначити її роль у формуванні мови дипломатії як особливого виду дискурсу. Поділяючи думку таких дослідників як І. С.

Квитко, О.Е. Пчелінцева, В.А.Судовцев. О. Зеленська, виділяємо наступні структурні групи термінів: **прості, складні, словосполуки і абрєвіатури** [2: 224]. З огляду на специфіку мови дипломатії серед простих термінів варто виділяти похідні та непохідні.

Аналіз морфологічної структури **простих термінів** у дипломатичному дискурсі показав, що у складі англійської дипломатичної термінології переважають іменники (зафіксовано 120 термінів-іменників). Це пов'язано передусім з їх номінативною функцією, функцією позначення тих чи інших предметів та явищ [6: 10]. Спостереження над словотворчими особливостями термінів дають можливість дійти висновку, що дериваційні процеси у досліджуваній термінологічній системі представлені переважно суфіксальними утвореннями. Серед найбільш продуктивних є наступні моделі утворення термінів-іменників ДД (де V-дієслівна основа, А- прикметник):

- 1) V+-ment : *agree- agreement, attach- attachment, rapprochement*;
- 2) V+-(t)ion / V+-ition / V+-ation / V+-cation: *access – accession, extradite – extradition, ratify – ratification, denunciate – denunciation*;
- 3) A+-(i)ty / A+-cy: *belligerent – belligerency, royal – royalty, excellent – Excellency*.
- 4) V+-ing: *acknowledging, agreeing, believing, feeling, deploring, inviting*. Дана модель є характерна лише для мови ДД та ідентифікує тексти резолюцій.

Префіксальний спосіб творення дипломатичних термінів англійської мови не є поширеним. Продуктивними префіксами можна вважати: *dis-*, що має силу зворотньої опозиції до значення сполучуваного слова (*dishonour, discontinuance*), *co-* позначає щось споріднене (*comaker, cofounder*) та *counter*, що означає «зустрічний» (*counterclaim, counterattack*). Також зустрічаються префікси *anti-*, *inter-*, *post-* та *ex-* (*antisocial, internuncio, postwar, ex-deputy*).

Складні терміни утворюються за особливим способом, таким як поєднання двох іменників: *Vice-council, Director-General, Career-Diplomat* та ін. Цікавим є спостереження, що складні терміни англійських ДД є переважно назвами посад чи установ.

Як свідчать результати аналізу, найчисельнішою структурною групою термінів у ДД є **словосполучення**. Причиною цього є те, що будь-яка мова є обмежена в плані ресурсів лексичних одиниць, а також те, що будь-які поняття і явища дипломатії потребують особливо точного опису і назви.

Вагомим для вивчення є такий структурний тип термінів, як **скорочення**. Як вважає В.А. Судовцев, у сучасній науковій літературі англійською мовою спостерігається тенденція до збільшення кількості різних скорочень усіх морфологічних класів слів, утворення нових слів шляхом скорочення уже існуючих, що є наслідком інформаційної оптимізації повідомлень і стремління комунікації до мінімізації складності знаків [8: 61]. Оскільки основною стилістичною рисою ДД є чіткість значення, наявність скорочених одиниць у них може сприйматись як щось, що цьому суперечить. Однак існують причини, що викликають це явище. В.В.Калужна називає основною причиною появи скорочень економію і вважає, що лаконізм скорочень дозволяє збільшити кількість інформації, що передається в документі, не збільшуючи його об'єму [3: 100].

Можна простежити дві основні тенденції структури скорочень у проаналізованих текстах ДД. По-перше, середня кількість знаків в скороченнях – 4. По-друге, слова, що пишуться через дефіс, не репрезентуються. У якості ілюстрацій розглянемо наступні приклади: *ASA – Association of South – East Asia, IMCO – Inter-Governmental Maritime Consulative Organization*.

У документах ДД різних жанрів у великій кількості можна також зустріти умовні позначення документів, організацій, органів. Такі позначення служать вказівником на певний документ, тобто в цілях економії місця і збереження неперервності викладу думки (назви документів, як правило, громіздкі і можуть впливати на хід думки) назви скорочують до умовних букв і цифр, наприклад): *E/PC/T/A – Preparatory Committee of the United Nations Conference on Trade and Employment: Commission A*. [3,100]. Для резолюцій, наприклад існує умовне позначення, що складається з арабських цифр, які позначають порядковий номер резолюції, і римських цифр у дужках, які позначають сесію на якій була прийнята резолюція – *RES/ 2604/ XXIV*.

Таким чином, проаналізувавши проблематику термінів у текстах ДД (150с), можемо стверджувати, що мова дипломатичного дискурсу є неоднорідна і залежить від жанру документа; їй властива чіткість, логічність, об'єктивність, стереотипність, що зумовлює мовну форму документа та комплекс термінологічних одиниць, їх структури. Терміни є складовою частиною мови ДД поряд із спеціальною та загальноживаною лексикою; аналіз їхньої структури дозволяє поділити їх на прості, складні, словосполучення і аббревіатури і показує, що дипломатичний дискурс має чітку систему специфічного функціонування усіх мовних елементів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Головин В.Н. Лингвистические основы учения о терминах. – М.: Высшая школа, 1987. – 104с.
2. Зеленська О. Лінгвістичні особливості мови англійського юридичного тексту // Вісник: Проблеми української термінології. – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2006. – № 559. – с.222 -226.
3. Калюжная В.В. Стиль англоязычных документов международных организаций. – К.: Наукова думка, 1982. – 120с.
4. Кравченко Н. К. Интерактивное, жанровое и концептуальное моделирование международно – правового дискурса. – К.: Реферат, 2006. – 320с.
5. Лейчик В.М. Терминоведческие проблемы редактирования. – Л.: Вища школа, 1986. – 151с.
6. Пазинич О.М. Функціонально – структурні особливості текстів дипломатичного листування: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.15 / НАН України. Ін-т мовознав. ім. О.О.Потебні. — К., 2001. — 20 с. — укр.
7. Скороходько Є. Ф. Термін у науковому тексті. – К.: Логос, 2006. – 99с.
8. Судовцев В.А. Научно – техническая информация и перевод. – М.: Высш. шк., 1989. – 232с.
9. Яремко Я. Семантичний аспект природи терміна // Вісник: Проблеми української термінології. – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2006. – № 559. – с.53-56.
10. Derick Wyatt. Rudden and Wyatt's EU Treaties and Legislation. – Oxford University Press, 1999. – 420p.
11. Charter of the United Nations. – New York.
12. International Agreements and Diplomatic Documents. [електронний ресурс] - http://avalon.law.yale.edu/subject_menus/dipldoc.asp.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталія Кащишин – асистентка кафедри іноземних мов факультету міжнародних відносин Львівського національного університету ім. І.Франка.

Наукові інтереси: термінологія англійських дипломатичних документів.

ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРИ ПЕРЕДАЧІ ВНУТРІШНЬОЛІНГВІСТИЧНИХ ТА ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНИХ ФАКТОРІВ АНГЛІЙСЬКОЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ РЕКЛАМИ

Лідія РОДІК (Кременчук, Україна)

У статті розглянуто особливості передачі прагматичного аспекту та перекладацьких трансформацій при перекладі англійської науково-технічної реклами, типи та функції прагматичних висловлювань науково-технічної реклами.

This paper investigates peculiarities of the pragmatic aspect rendering and transformations in the translation of the English scientific advertisements, types and functions of the pragmatic expressions of the scientific advertisements.

Враховання прагматичного компонента змісту впливає на передачу денотативного та конотативного компонентів змісту й таким чином сприяє відповідному впливу повідомлення на одержувачів тексту оригіналу і тексту перекладу. При цьому відбувається прагматична адаптація вихідного тексту, тобто внесення певних поправок на соціально-культурні, психологічні та інші відмінності між одержувачами вихідного тексту й тексту перекладу. Як стверджують лінгвісти, вказуючи на необхідність урахування цього аспекту, в природній людській мові прагматичний аспект настільки важливий, що без урахування його особливостей наукове дослідження тексту не може вважатися вичерпним.

Тому актуальність дослідження прагматичного аспекту в перекладі англійської науково-технічної реклами також зумовлюється необхідністю виявлення прагматичного впливу знака на людину, її хід мислення, поведінки та емоції, все зростаючою роллю реклами у житті сучасного суспільства, маловивченістю ролі її складових у здійсненні прагматичної функції реклами.

У зв'язку зі стрімким розвитком бізнесу в Україні та інтенсивним науково-технічним прогресом на повістку дня стало питання донесення до адресата великої кількості науково-